Perustuslakivaliokunnalle

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi kalastuslain muuttamisesta 309/2018 vp. Esitän lausuntonani kunnioittaen seuraavaa.

Kalastuslain 10 §:n mukaan henkilöllä, jonka kotikuntalain (201/1994) 2 §:ssä tarkoitettu kotikunta on Enontekiö, Inari tai Utsjoki, on oikeus saada Metsähallitukselta korvauksetta lupa kalastukseen edellä mainituissa kunnissa sijaitsevilla valtiolle kuuluvilla vesialueilla. Lupa on henkilökohtainen, ja se annetaan enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Lupa ei koske Teno- ja Näätämöjoen vesistön lohen ja taimenen nousualueita, Tuulomajoen ja Paatsjoen vesistöjen lohen ja taimenen nousualueita eikä Tornion- ja Ounasjoen vesistöjen lohen ja taimenen nousualueita, joita koskevat erilliset luvat valtion vesialueille myöntää Metsähallitus. Hallitus ehdottaa kalastuslain 10 §:ää muutettavaksi siten, että Ylä-Lapin kuntalaisilla olisi oikeus lunastaa valtiolle kuuluvilla lohen ja taimenen nousualueilla Metsähallitukselta henkilökohtainen kausilupa, joka oikeuttaisi Metsähallituksen asettamien lupaehtojen puitteissa viehekalastukseen henkilön kotikunnassa sijaitsevilla valtiolle kuuluvilla lohen sekä taimenen nousualueilla.

Hallituksen esityksen mukaan lohen ja taimenen nousualueiden jättäminen paikallisten kalastusluvan ulkopuolelle on vaikuttanut heikentävästi saamelaisten ja paikallisten kalastuskulttuurin harjoittamismahdollisuuksiin. Hallituksen mukaan ”esitys parantaisi myös saamelaiskulttuuriin kuuluvan perinteisen kalastuksen harjoittamisedellytyksiä … valtiolle kuuluvilla vesialueilla samalla, kun vaelluskalakantojen elinvoimaisuus turvattaisiin antamalla Metsähallitukselle mahdollisuus asettaa lupiin tarvittavia lupaehtoja”.

Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntalaisen kalastusoikeus Ylä-Lapissa sijaitsevilla valtiolle kuuluvilla vesialueilla otettiin kalastuslakiin vuonna 1997 samassa yhteydessä, kun muualla Suomessa 1983 voimaan tullut kalastuslaki (286/1982) saatettiin voimaan myös Ylä-Lapissa. Vuoden 1982 kalastuslakia ei ollut aikaisemmin saatettu voimaan Ylä-Lapissa, koska perustuslakivaliokunnan mukaan maanomistuksesta riippumattoman kalastusoikeuden sisältöä ja merkitystä ei ollut selvitetty, eikä lapinkylien oikeudesta johdettua kalastusoikeutta ei ollut lainsäädännöllisesti järjestetty

lainsäädännöllä. Hallituksen esityksen (HE 143/1997 vp) mukaan Ylä-Lapin kuntalaisten kalastusoikeus olisi koskenut vain henkilön kotikunnassa sijaitsevia valtion vesiä, mutta perustuslakivaliokunta edellytti lausunnossaan (PeV 27/1997) sen laajentamista koskemaan kaikkia kolmea pohjoisinta kuntaa. Perustuslakivaliokunta perusteli tätä sekä omaisuudensuojalla että saamelaisten oikeudella omaan kulttuuriinsa.

Valiokunnan mukaan Ylä-Lapin kuntalaisten kuntaoikeus tarkoitti sitä, että kolmessa pohjoisimmassa kunnassa säilytettiin paikallisen väestön vanhaan käytäntöön perustuva mahdollisuus kalastaa korvauksetta valtion vesillä. Valiokunnan käsityksen mukaan tällainen lainsäädäntötoimi täytti ne ylimuistoisen nautinnan ja laajan käyttöoikeuden kautta omaisuudensuojaan palautuvat vaatimukset, joita oli pidetty silmällä valiokunnan aiemmissa kannanotoissa maata omistamattomien asukkaiden perinteisistä oikeuksista. Tästä syystä ehdotus oli valiokunnan mielestä hyväksyttävä myös hallitusmuodon yhdenvertaisuussäännösten kannalta. Lisäksi valiokunta kiinnitti huomiota hallitusmuodon 14 §:n 3 momentissa tuolloin olleeseen säännökseen saamelaisten oikeudesta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Valiokunta totesi, että kalastaminen oli kuulunut perinteiseen saamelaiseen elämänmuotoon ilman asuinpaikkaan liittyviä rajoituksia ja piti välttämättömänä selventää kalastusoikeutta koskevaa sääntelyä siten, oikeutta ei sidota vain asuinkuntaan, vaan se on voimassa kaikkien kolmen pohjoisimman kunnan alueella.

Nyt käsiteltävän lakiesityksen säätämisjärjestysperustelujen mukaan vuoden 2016 kalastuslain 10 §:ssä Ylä-Lapin lohen- sekä taimenen nousualueet jätettiin Ylä-Lapin kuntalaisten kalastusluvan ulkopuolelle, koska ”vaelluskalojen kestävää kalastusta ei tuolloin nähty mahdolliseksi järjestää siten, että kuntalaisilla olisi nykyisen kalastuslain 10 §:n 1 momentin laajuinen lohen sekä taimenen nousualueisin kohdistuva kalastusoikeus”. Näiltä osin punninta tehtiin laajempaa kalastusoikeutta puoltavien perusoikeuksien ja ympäristöperusoikeuden välillä. Nyt käsiteltävän hallituksen esityksen mukaan Ylä-Lapin kuntalaisten kalastusoikeus voidaan laajentaa ehdotetulla tavalla lohen ja taimenen nousualueille vaelluskalakantojen elinvoimaisuutta vaarantamatta.

Käsitykseni on, että Ylä-Lapin kuntalaisten kalastusoikeuden laajentaminen on perustuslakivaliokunnan lausunnossa 27/1997 vp mainituilla perusteilla sopusoinnussa perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen kanssa ja että lupamenettely ottaa riittävästi huomioon myös perustuslain 20 §:n ympäristöperusoikeuden.

Hallituksen ehdottaman kalastuslain 10 §:n 3 momentin mukaan 2 momentissa tarkoitetuilla lohen sekä taimenen nousualueilla tapahtuvasta kalastuksesta osa varattaisiin myönnettäväksi Metsähallituksesta annetun lain 18 §:n 2 momentissa tarkoitettuina aluekohtaisina kalastuskiintiöinä. Hallituksen esityksen mukaan ”momentin tarkoituksena on turvata ulkopaikkakuntalaisten kalastusmahdollisuudet lohen sekä taimenen nousualueilla niin, että 2 momentissa tarkoitettu kalastus ei merkittävästi heikentäisi ulkopaikkakuntalaisten kalastusmahdollisuuksia nykyisestä”, Siksi ”osa 2 momentissa tarkoitetuille nousualueille kohdistuvasta kalastuksesta varattaisiin jatkossakin myönnettäväksi kaikkien ostettavissa olevina maksullisina kalastuslupina”. Säännösehdotus asettaa alueella kiinteistöjä omistavat tai muulla perusteella kalastusoikeuksia hallitsevat muiden ulkopaikkakuntalaisten kanssa samaan asemaan. Kalastusoikeuden nauttimalla omaisuudensuojalla voidaan perustella järjestelyä, jonka mukaan osa 10 §:n 3 momentissa tarkoitetuista luvista varattaisiin alueella kalastusoikeuksia hallitseville. Omaisuudensuojan vuoksi myös tällaisella poikkeamalla yhdenvertaisuusperiaatteesta olisi perustuslain 6 §:n edellyttämä hyväksyttävä peruste.

Juupajoella 18.2.2019

Kaarlo Tuori